

Savalingmiut ingmut nâlagkersornerat qanordligôq nunavtîne

savalingmiormiut ilaisa ingmut nâlagkersornermut (hjemmestyre) 1948-me autdlartîneqarsimassumut isúmerutait kîsalo pâsisimassait najorqutaralugit nunavtîne taimâitumik autdlartitsissoqâsagpat qanoq sujúnersûtinik anitaqarusungnere

agdlagtut Aqigssiaq Møller âma Leif Aidt

Savalingmiune nâlagkersuissut (landsstyre) kalâtdlit landsrâdianit ingmikut autdlartitat atautsimîinigssamik angmar-nigssânut kîsalo ukiumôrtumik nagdliútor-siortârnermingnut (Olaifest) 29. júlime pissartumut ilaorquvdlugit qaerqusimavait. qularutigssâungilaq kalâtdlit polítikerîsa pivfigssaq atordluarniásagât ingmut nâlagkersuinnermut túngassutigut pâsissagssarsiorfigalugo. tamatumame tungâtigut savalingmiormiut ukiut 25-t atuerêrsimáput qautüssaitdlo angnikîsagunaratik. kalâtdlit ingmut nâlagkersulerniardlutik kigsauteqalersimáput unga-síngitsúkudtlo tamána piviusúngúsagunarpog. tássame mánangâq piarêrsardlutik autdlarterêrput.

ukiormána jánuarime ministererput ingmikut atautsimîtitalianik erqarsardluarniartunik pilersitsisimavog. ilaussortait kalâlínáuput. landsrâdimut ilaussortat tatdlimat kîsalo ministere folke-tingimutdlo ilaussortarput Môrsase.

formanderât landsrâdip formandia Lars Chemnitz. mána tikitdlugo atausiardlutik atautsimîsimáput, tusatsiagkatdlo maligdlugit ukiut tatdlimat qângiugpata isúmiúmik maligtariniagagssamik sarqúmiússigssamârpúngôq.

atautsimîtitat torqámavigssáitut maligtariniagagssáitutdlo taineqarsimavog ingmut nâlagkersulerniarnerup nunavtîne suna isumaginerâ âmalog suna tunârtariniarnerâ pâsiniásavdlugo. tamána imatut pâsissariaqâsagunarpog atautsimîtitaliat suna isumaginerdlugo sunalog kigsautiginerdlugo qavdlunât polítikerînut mána tikitdlugo sumik pissugssanut aulajangîssartunut kigsautigissatik sujúnersûtitigdlo anísagait. ila písanganásaqaog pâsisavdlugulo soqutiginásaqalune kalâtdlit tungáinit sût sujúnersûtiginiarneqarnersut sûtldlo isumaqatigîssutigineqarsimanersut tusautigîsavdlugit. Lars Chemnitzip Knud Hertlingivdlo isúmat anítagait igdlua-



Thorvald - hessa 5. juni. 1900

Tegning af Hans Berg.

tungátigutdlo Lars Emilip Morsasivdlo isumagissagait nâlagkersuinerup tungâ isumagalugo ássigíngigtaqissut qanoq ilivdlugit nâmautitíniarnigssait písanganartoqaqaoq kalâtdlinutdlume uvavtínut súniuteqángitsūsanane.

nunavtíne ingmut nâlagkersulernigssaq ukiune ardlilersune oqatdlisaujualersimavoq. Savalingmiune taimatut iliûseqarsimaneq torqâmavigineqartaqaoq iluamigdlo torqâmavilíngivigdlugo polítíkí-kut tunulequtarineqarniartardlune. ilâti-gut Savalingmiut uvdlumíkut taimatut ingerdláneqarnerat sukumíssumik pâsis-sagssarsiorfiginiardlugo aussaq mána ornigsimavagut nunavtínut sanigdliugssagssaqarfiusínaunere qigsimiulárníardlugit.

Savalingmiune partít polítíkí-kut ingmí-kut isúmersimassut ássigíngitsut arfiniliúput. sâmerdliuniartunik taineqarsínaussut máná-kut ingmut nâlagkersornerme inatsit nâmaginago nangminerssulerusugtut partít sisamáuput (Republikanske parti, Fremskridtspartiet, Folkepartiet áma Gamle Selvstyreparti), kí-salo talerpigdliuniartut uvdlumí-kut ingmut nâlagkersornermut inatsímik nâmagíngnigtut píssutsinigdlo nâlagkersuiner-mut túngássuteqartunik atútunik avdlá-ngortitserusúngitsut mardlûvdlutik (Sam-bandspartiet áma Socialdemokratiet).

uvane ilángúniarpavut lagmandip Atli Damip, Socialdemokratiet, áma lagtingsmandip Erlendur Paturssonip, Det republikanske parti, ingmut nâlagkersor-neq pívdlugo isumait aperssorneqarner-

mingnilo oqauseqautait. tássane ingangmik erssersíniarneqarpoq taimatut aqúneqarneq savalingmiormiunit qanoq ássigíngitsigissumik issigineqartoq.

Atli Dam:

ingmut nâlagkersornerme inatsisip savalingmiormiut eqêrsarsimavai.

Savalingmiunîtidluta Kalâtdlit nunâta radioanut Atli Dam oqaloqatigineqarmat peqatauvugut. tássane Atli Dam oqarpoq inatsit táuna iluarinardluínartûssoq Savalingmiutdlo inuiaqatigît ineriartorneráne avqutigssiüssivduarsimassoq.

ingmut nâlagkersornerme inatsisip savalingmiormiut ajornartorsiutimíngnik aniguniarneráne ikorfersordluarsimavai anguniagkamingnigdlo nangmingnêrdlutik angusserusulerneránut kajumigtúngortísimavdlugit. inatsit pissûvdlune inûtigssarsiorníkut, inugtut inûníkut, inungnik ikiuiniarníkut kîsalo kulturíkut sujuariarneqardluarsimavoq. kiavdlûnît Savalingmiune píssutsinik ukiut 25-t matuma sujornagut ilisimâringnigtup takusínauvâ sutigut tamatigut sujuariarneqarsimaqissoq.

— taimatut oqarnivit tunulequtarâ ivdlit kîsalo partit átavivit ingmut nâlagkersornermut inatsímut atûtumut iluaríngnigdluínarnerse?

— Savalingmiut taimatut aqúneqarsimanerat nauk ilorraup tungânut sujuariartornermut ikorfartûtauvduarsimagaluartoq sôrnguname qulángivigdlunga oqarsínáungilanga inatsisip iluane sût tamaisa iluarigíka. tássame sût nâlagkersuiníkut atûtut tamaisa iluarileraluaruvkit pitsaunerpâusagaluarpoq suarsûtinguáka tigoriardlugit polítíkeritut tunuáinaruma. ingmut nâlagkersornerme

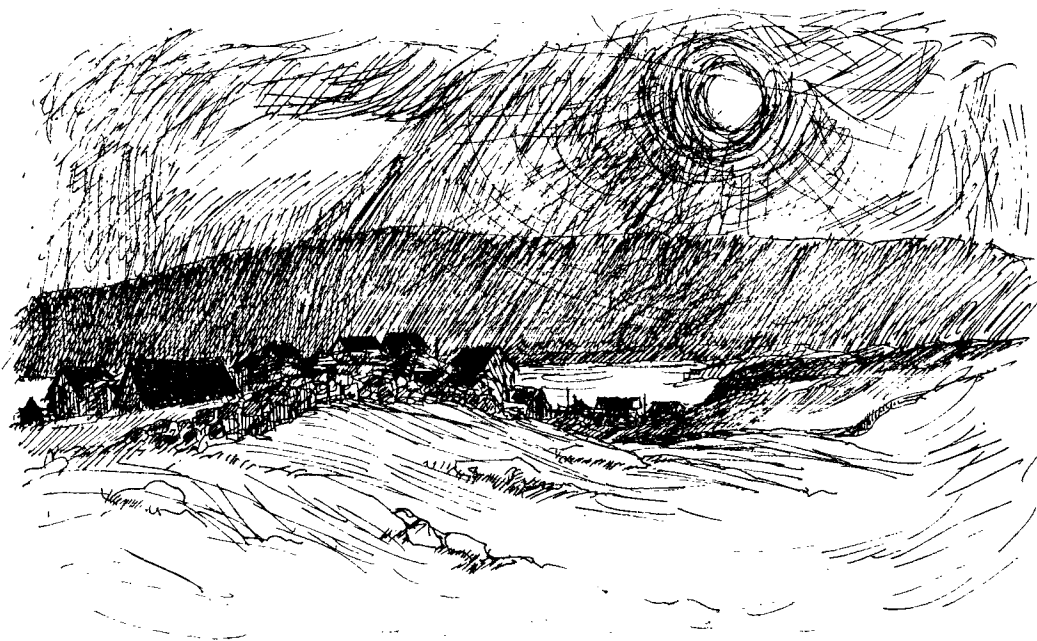
inatsit sôrnguname inuínait suliarigamíko issornartortaqarpoq. ukiutdlume 25-t atûterêrneráne kúkunerit ilait takuneqarsínaulerput. uvangátaoq taimáitunik navsságssaqarpunga.

inatsit nutsugíssatut ítoq.

ingmut nâlagkersornermut inatsit magdlauvdluínartumik sanâjuvoq. nutsugíssatut suliarineqarsimavoq. piumagáine tagdlilerneqarsínauvoq qajagssûnago, — âmátaoq piumagáine nâmagíssángnamik ímerneqarsínauvoq.

inatsisip ingmut nâlagkersuinerme sût kigdligerqussaunersut navsuiarsimavai. avdlángûtigssatut inatsisip kigdligerqussainut avarqutsiniarnermik túngaveqángitdlat iluanile avdlángûtigssanut túngassûvdlutik.

parti ílaussortauvfiga tamatigut inuíáussutsimik pingártitsissûvoq. sujumukarniarneq tunârtaralugo suliniartuarsimavoq, taimáitumigdlo âma píssugssauvfit nâlagkersuinermut túngássuteqartut Savalingmiunit ingminermik isumagineqaleriartuínarnígssait anguniartuarsimavdlugo — sôrnguname ingmut nâlagkersuinermut kigdligerqussap iluane písnautitaussut avarqutârnagit. ássersûtigalugo taisínauvara inungnik ikiuiniarnerup aqúneqarnera tamât tiguniardlugo mânia sulíssuteqarnerput. taimatútaordlo qangale kigsautitoqausimassut, tássa agdlagfeqarfik, atuarfeqarfik, perqíngíngíssamut isumagingnívífik il. il., máungânît aqúneqalernígssait sulíssutigivagut. inuiaqatigît aqúneqarneráne píssugssauvfit ardlaqarnerussut akíssugssauvfigalugit tigujartulernígssait kigsautiguarparput uvdumíkutdlo tigusimassavut nâmagíngitdluínarpavut. kisiánile tamáko ing-



Thorsen 5. juni 1966

Tegning af Hans Berg.

mut nâlagkersornerup qanoq pitsautigí-
ssusianut qanordlo atortariaqarneranut
túngássuteqángitdlát.

*ikioqatigígdlune isumagissat nāmagigtar-
dlune ingerdlátariaqarput.*

– ingmut nâlagkersornermut inatsit na-
jorqutaralugo avámut kîsalo igdlersorne-
qarnigssamut politíke ikioqatigígdlune
isumagineqartugssáuput. sôrdlo ilisi-
mangnigtunit naluneqángitsoq Savaling-
miut NATO-mut ilaussortángortíneqar-
simáput savalingmiormiut oqartugssauti-
tait apererqâtdlanguarnagit. tamatuma
kingorna lagtinge qavsêiardlune NA-
TO-p sákutoqarfísa Savalingmiune sana-
neqarsimanerinit akerdliússutsiminik ta-

kutitsissarpoq kinguneqángitsumigdle.
tamatuma tungâtigut avdlatigutdlume
savalingmiormiut Danmarkime nâlag-
kersuissut aulajangîssarneránut qanoq
nāmagigtartigigpat?

– ilumôrpoq avámut kîsalo igdlersor-
neqarnigssamut politíke ikioqatigígdlune
(Danmarkime nâlagkersuissut suleqati-
galugit) ârqigssorneqartarmata. ilâtigut-
dlume misigisimavarput tamatuma tu-
ngâtigut iluamik sukumîssumigdle sujú-
nersiorneqartángínerput. NATO-le er-
qarsautigalugo savalingmiormiut tungái-
nit oqartoqarsimángilaq taimáitoqásá-
ngitsoq, tássame táuko inuínarnútaoq
Savalingmiune najugaqartunut pingâru-
teqarmata. savalingmiormiut tungáinit

oqartoqarsimavoq sákutôqarneq sorssungnermutdlo piarêrsardlune sákulersorneq Savalingmiune písángitsoq NATO-vdlo sákutoqarfine tamákua autdlúneqásángitsut. lagtingip kigsautigisimavâ taimáitoqásángitsoq. danskitdle tungâinit tamána malingniarneqarsimángilaq isumaqartoqarsimangmat kigsautigissaq piviusúngortíneqarsínáungitsoq.

ukiut qulit nāmagigtardluta tamána atorsimavarput píngitsôrneqarsínáungitsututdlo issigilersimavdlugo, imáipoq taimáitariaqartutut.

tamatuma takutípâ nāmagigtartússugut qanordle sivisutigissumik qanordlo iliordluta kigsautigissavut timitalerniarsínaunerivut sukumíssumik oqautigisínáungilara.

aulajangersimassumik anguniagaqarneq píngârtítariaqarpoq.

— ivdlit isúmat nâpertordlugo suna Kalâtdlit nunâne ingmut nâlagkersornialernerme mianerssûtigissariaqarpa?

— uvangnut kāmagineartūngilaq avdlat tamatuma tungatigut sujúnarsúsavdlugit, tamánalume kalâtdlinut āma túngavoq. kisiánile isumaga oqautigísaguvko oqarsínauvunga taimaníkut 1948-me inatsit erqúkamik ulapingniarpatdlârsimassut erqarsardluarqâratik. tássame isumagissagssat ilait píngârouteqaraluit nâlagauvfingmit sumigínarneqarsimáput nutáungorsarneqarsimanatigdlo. sôrdlo ássersûtigalugo avqusineqarfik isumaginerdlugausimaqigaluaq akisoqissordlo savalingmiormiunit tiguneqarsimavoq takutíniardlugo nangmíneq āma písínaunertik. āma avdlat erqarsautigalugit taimatut periar-toqartarpoq tamatumúnákutdlume misígissutsit akūngitsorneq ajorput.

uvanga nangmineq isumaga maligdlugo pitsaunerusimásagaluarpog anguniagagssatut ima pilerssârusiorsimassûgaluaráine: isumaginiagagssat uko mánákut autdlutilísavagut, ukiut pingasut sisamat qāngiugpata uko avdlat, aulajangersimassumik pilerssârusiorneq maligtariuardlugo. taimailiorsimassûguvta uvdlumíkut angusimassavut ímaqa angner-tunerúsagaluarpog.

Erlendur Patursson:

inatsit inuiagtut ineriartornermut avqutigssiüssissúngitsoq.

Erlendur Patursson inatsímut qanoq isumaqarnersoq āmátaoq pásiniarparput. republikaneriugame (parti danskit oqartugssaoqatauneránik migdlisainiaq) taimatut nâlagkersuineq isumaqatigíngivigpâ isumaqardlunilo inatsisip danskit oqartugssaunerat migdliseriarsimángivigkâ avdlángortísimángivigdlugulo kîsalo nakússagsáinavigsimavdlugo.

— 1948-me inatsit atulermat oqautigineqartut najorqutaralugit pilerssârutigineqarsimavoq inatsisáusassoq ineriartornermut avqutigssiüssissoq Savalingmiutdlo ingmingnut aqugkiartuínalernigssáinut kîsalo nangminerssulernigssáinut autdlarniutáusassoq. ukiutdle 25-t qāngiútut takutípâtigut avdlardluínarmik pissoqarsimassoq. tássame inatsit inuiagtut ineriartornermut avqutigssiüssissúsímángilaq. ingmut nâlagkersorneq nangminerssulernerddlo erqarsautigalugit taimaníkornitdle pimôrusamik avdlángûtáussumik pisimassoqángilaq.

— sôrmitauvamiuna aqúneqarneq taimatut ingerdlasimassoq?

— tássunga píssutaúsínaussunik mar-dluvingnik tíkuagaqarsínauvunga. tássalo

ilâtigut nâlagauvfiup Savalingmiune ingerdlatsisimanera kîsalo aningaussarsiorniarnîkut píssusiussunut isúmáka aulajangersimassut.

ukiut 25-t matuma sujornagut inatsit erqúnialeravtigo atautsimêqataussut ilâta oqalugtûsimavânga amtmandip (landshøvdingip) atorfiata rigsombudsmandimik (nâlagauvfiup Savalingmiune sivnersigissatut autdlartitâ) taorserniarneqarnera aqúneqarnerup tungâtigut malunnavigsumik avdlángortitsiniarnermik sujunertaqarsimagaluartoq píssûssârnerínaunane. rigsombudsmandip Savalingmiune suliağssâ sivnîssup oqartugssaoqatâungitsup suliağssâtut danskit politikêrit iláinut sulivdluarsimavdlune tunuartariqalersumut atarqinautitut atorfigssatut nautsorssûneqarsimagaluarpoq. rigsombudsmanditut sujugdlerpâtut Christmas Møller piúkúneqarsimagaluarpoq.

ilimagissardle uniordlugo píssoqarsimavoq. rigsombudsmandip píssugssauvfê agdliartuínarsimáput. uvdlumíkúme atorfigdlit agdlagfingmiutdlo sulissorissai amerdlaqaut táukûputdlume Savalingmiunik aqutsissut.

kúkússutaussut áiparisimavât imatut oqartoqarsimangmat: „aulajangêqataussut âmátaoq akilísáput.“ taimatut periauseqarnîkut erqarsariauseqarnîkutdlo – tássa akissugssáussuseq písiarísagigput akilísavdlugulo – sujumukarneq angusínáungilarput. tássame ingangmik autdlarqáumut savalingmiormiut aningaussauiautit angnertuvatdlât agtorusúngingmatigit. periauseq avdlardluínaq malingniarneqarsimassûgune pitsaunerusimásagaluarpoq. nâlagauvfît nunasiatdlo kivfáungíssuseretik píssariaqarpât aperqutautínago kîkut akilînersut. periauseq tamána silarssuar-

me tamarme aulajangersumik oqautigineqarêrsimavoq. tássame FN-p nalunaerutâ 14. december 1960 maligdlugonunasiagdlit (imalûnît nâlagauvfît píssaunigdlit sujuarsimassut) nâlagauvfît naqisimaneqartut kivfáungíssuseqalersíniardlugit ikiûtugssatut píssugssáuput.

nangminerssulerneq – periarfigssaq tutsuviginartoq.

– Danmarkimíngânît avigsâraluaruvse aningaussatigut ajornartorsiuteqalerneq pilersugssáusava?

– sôrngunane, kisiánile aningaussatigut ajornartorsiuteqalernigssamut ersíssuteqartunut oqartarpunga: kivfáungíssuserput pigatdlartigo kîsalo Danmarke isumaqatigíssuteqarfigalugo ukiut qulit tyvetdlûnît ingerdlananérane autdlartisanivtíne aningaussanik sôrdlo 100 imalt. 200 mill. migssáinîtunik ukiumut tapîvfigíssásagâtigut. naggatânut migdliartuártíneqarsínáuput naggatâgutdlo pívingneqarsínauvdlutik.

republikanske partime isumaqarpugut Danmarkip tapíssutai píngitsôrsínauvdlugit, aningaussatigutdle tapîvfigineqartarnigssamut sujúnarsût sarqúmiúsima-varput partit inuínaitdlô nangminerssulivingnigssamut tamatumalo kingunigssânut ersíssuteqartut qanigdlineruniardlugit.

tamána nangminerssulernigssamut avqutigssáusagaluarpoq nalerqutdluartoq. aningaussat tungât isumagalugo Danmarke ukiumut Savalingmiunut aningaussartûteqarpoq 90–100 mill. migssilior-dlugit, aningaussartûtít dlume angnertusiartuínarput. pilerssârutigineqarsimagaluarporme ilimagineqardlunilume „qavdlunât aningaussautait“ ikiliartortíneqâ-

sassut. akerdlanigdle pissoqarsimavoq. qavdlunâtdlume oqausigssaqâssusiat tamatumûnâkut migdleriarsimângivigpoq.

ingmut nâlagkersornermut arqigssûssineq – sujumut nikeriarfiungitsoq.

– ivdlit isúmat nâpertordlugo suna Kalâtdlit nunâne ingmut nâlagkersornialernerme mianerssûtigissariaqarpa?

– kalâtdlit Danmarkimut atâssuteqarnertik avdlângortínialerpâssuk mâne ingmut nâlagkersornermut inatsit neqerôrutigerusúngilara. nakutitsiniutauvoq sujumut nikeriarfiungitsoq putdlavigisimagâine katagkuminaitsoq.

– kalâtdlíme qanoq iliorningssáinik sujúnorsorsínauvigít?

– kalâtdlit aqúneqarnertik avdlângortikusugpâssuk sujúnorsorumaváka Danmarke isumaqatiginiaquvdlugo kivfâungíssuseqalernigssamik nangminerssuler-nigssamigdlo. suna tamât Kalâtdlit nunânít aqulerdlugo Nûngmilo folketingeqalerdlutik.

kalâtdlíme qavdlunânut nangâssuteqaratik oqarsínáuput: ukiorpagssuit nâlagkersorêrsimavavtigut mánâkut pissugssaulerpuse tamatuma anigornialernigssânút ikiûtísavdluse. uvagutdle nangminêrdluta – aulisarnermut kigdleqarfít, EF-imut túngâssuteqartut ássigĩngitsut,

nunanut avdlananut polítike il. il. – aula-jangísavagut.

– inûniarnigssamut isumavdlûtigssat tungâtigut polítike Kalâtdlit nunâne aperqutaulersimavoq pingârtoq tamatumúngame agtûmâssuteqarmata aningau-ssatigut polítikíkudlo píssaunermik tigu-miaqarneq. imaileriatârsínáungila inûni-arnermut isumavdlûtigissat ajornartorsiuteqarfiulernerisa sujúnersûtigissat aporfigssaqalersísagât?

– taimatut pissoqartariaqángilaq. tássame taimailiorneq píssauneqarneq ator-
dlugo nunasiagssarsiornerúsaoq ...

kalâtdlit qavdlunânut oqarsínaussariaqarput: „ikiorumaguvtigut teknikerinik, atorfilinik avdlanigdlo píssariaqartitavtínik ikiorniartigut, táukule Kalâtdlit nunâne píssutsit túngavigalugit atorfinigtíneqartásáput qanordlo iliornitik kalâtdlit tungânút akissugssáussuseqarfigísav-
dlugit, kalâtdlitdlume torqámavê píuma-ssaitdlo najorqutaralugit atorfinigtíneqartásavdlutik.

qavdlunâtdlume ikiûkusugkunik akilê-riánguardlit – ukiumut 200, 300 imalû-nít 400 korûninik millioninik –, ta-kássa!“

*qavdlunânut avisime Informationime naqitaq
(31. juli 1973).*